

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARI

Muminova Dilafro'z Akbaraliyevna

Namangan davlat pedagogika instituti professori, DSc

Mavlonova Xilola Jahongir qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti, Namangan filiali

2-bosqich magistranti

Annotatsiya (Abstract): *Zamonaviy ta'lim paradigmasida ijodkorlik shaxsning intellektual salohiyati, muammoli vaziyatlarda moslashuvchan fikrlashi hamda innovatsion faoliyat yurita olish qobiliyatini belgilovchi asosiy kompetensiyalardan biri sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, tasavvuri va mustaqil fikrlash asoslarini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalarning ilmiy-nazariy hamda metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi.*

Maqolada STEAM yondashuvi, loyiha asosida ta'lim (Project-Based Learning), raqamli hikoyalash, kodlash (Scratch), dizayn fikrlash hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining boshlang'ich ta'lim jarayonidagi o'rni kompleks yoritilgan. Tadqiqot IMRAD tuzilmasida amalga oshirilib, xalqaro va mahalliy ilmiy manbalar asosida "integrativ ijodkorlik sikli" modeli taklif etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy texnologiyalarni metodik jihatdan asoslangan holda qo'llash o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, muammoni hal qilish, hamkorlik va refleksiya ko'nikmalarini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, ijodkorlik, kreativ fikrlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, STEAM, loyihaviy ta'lim, raqamli ta'lim.*

Аннотация: *В современной образовательной парадигме креативность рассматривается как одна из ключевых компетенций личности, определяющая её интеллектуальный потенциал, способность к гибкому мышлению в проблемных ситуациях и умение осуществлять инновационную деятельность. Особое значение в данном контексте приобретает начальный этап обучения, поскольку именно в этот период закладываются основы творческого мышления, воображения и самостоятельности учащихся.*

В статье анализируются научно-теоретические и методические возможности современных педагогических и цифровых технологий в развитии креативности учащихся начальных классов. Комплексно рассматривается роль STEAM-подхода, проектного обучения (Project-Based Learning), цифрового сторителлинга, программирования (Scratch), дизайн-

мышления и информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе начальной школы. Исследование выполнено в формате IMRAD, на основе международных и национальных научных источников предложена модель «интегративного цикла креативности». Результаты исследования показывают, что методически обоснованное применение современных технологий способствует последовательному развитию творческого мышления, навыков решения проблем, сотрудничества и рефлексии у младших школьников.

Ключевые слова: начальное образование, креативность, творческое мышление, современные педагогические технологии, STEAM, проектное обучение, цифровое образование.

Abstract: *In the modern educational paradigm, creativity is regarded as one of the key personal competencies that determines intellectual potential, the ability to think flexibly in problem situations, and the capacity for innovative activity. In this regard, primary education plays a crucial role, as it is during this stage that the foundations of creative thinking, imagination, and independent learning are formed.*

This article analyzes the scientific-theoretical and methodological potential of modern pedagogical and digital technologies in fostering creativity among primary school students. The study provides a comprehensive overview of the role of the STEAM approach, project-based learning (PBL), digital storytelling, coding (Scratch), design thinking, and information and communication technologies in the primary education process. The research is conducted following the IMRAD structure, and based on international and national scholarly sources, an “integrative creativity cycle” model is proposed. The findings indicate that the methodologically grounded application of modern technologies contributes to the consistent development of creative thinking, problem-solving skills, collaboration, and reflective abilities in primary school learners.

Keywords: *primary education, creativity, creative thinking, modern pedagogical technologies, STEAM, project-based learning, digital education.*

1. KIRISH (INTRODUCTION)

XXI asrda jamiyat taraqqiyoti bilimlar iqtisodiyoti, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ta'lim tizimidan ham mazkur jarayonlarga moslashuvchanlikni talab etmoqda. Endilikda ta'limning asosiy vazifasi o'quvchilarga tayyor bilimlarni yetkazish bilan cheklanmay, balki ularni mustaqil fikrlashga, yangi g'oyalar yaratishga va muammoli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilishga tayyorlashdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, ijodkorlik zamonaviy ta'limning strategik maqsadiga aylangan.

Xalqaro ta'lim tadqiqotlarida ijodkorlik shaxsning universal kompetensiyasi sifatida talqin qilinib, u fanlararo va hayotiy kontekstlarda namoyon bo'ladigan

fikrlash qobiliyati sifatida baholanadi. PISA 2022 doirasida ijodiy fikrlash alohida baholash yo'nalishi sifatida kiritilgani ham ijodkorlikning global ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, ijodkorlik o'quvchining yangi g'oyalar ishlab chiqishi, ularni baholashi va takomillashtira olishi bilan izohlanadi.

O'zbekiston pedagogika fanida ham ijodkorlik masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Mahalliy tadqiqotlarda boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilish faolligi, tasavvuri va mustaqil fikrlashini rivojlantirish uchun eng qulay davr sifatida baholanadi. Abdullaeva (2018) boshlang'ich ta'limda ijodiy faoliyatni rivojlantirish o'quvchilar shaxsiy rivojlanishining muhim omili ekanini ta'kidlaydi. Karimova (2017) esa ijodiy qobiliyatlarni shakllantirish maxsus pedagogik shart-sharoitlar va zamonaviy metodlarni talab etishini ilmiy asoslaydi.

Shu bilan birga, amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinflarda ijodkorlikni rivojlantirish ko'pincha alohida mashg'ulotlar yoki san'atga oid faoliyatlar bilan cheklanib qolmoqda. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ijodkorlikni shakllantirishdagi imkoniyatlari esa yetarli darajada tizimli qo'llanilmayapti. Mazkur holat ushbu maqolaning dolzarbligini belgilaydi.

2. Tadqiqot metodlari (Methods)

Mazkur tadqiqot nazariy-tahliliy va konseptual modellash xarakteriga ega bo'lib, unda boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni shakllantirish masalasini yoritishda kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot dizayni zamonaviy pedagogika fanida qabul qilingan kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan hamda faoliyatga asoslangan yondashuvlar uyg'unligiga tayandi. Bu esa ijodkorlikni nafaqat nazariy tushuncha sifatida, balki ta'lim jarayonida shakllantiriladigan va rivojlantiriladigan amaliy kompetensiya sifatida tahlil qilish imkonini berdi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy metodlar qo'llanildi:

Birinchidan, tizimli adabiyotlar tahlili metodi

Tadqiqotning dastlabki bosqichida pedagogika, ta'lim texnologiyalari, kreativ fikrlash va ijodkorlik masalalariga oid xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlar tizimli ravishda tahlil qilindi. Ushbu bosqichda ijodkorlik tushunchasining zamonaviy talqinlari, uning tarkibiy komponentlari hamda ta'lim jarayonidagi o'rni chuqur o'rganildi. Xususan, ijodkorlikning kompetensiya sifatida shakllanishi, divergent va konvergent fikrlash jarayonlari, refleksiya va metakognitiv ko'nikmalarning roli aniqlashtirildi.

Adabiyotlar tahlili jarayonida boshlang'ich ta'limda qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar – STEAM yondashuvi, loyiha asosida ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interfaol metodlar hamda dizayn fikrlash texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari o'rganildi. Mazkur tahlil tadqiqot muammosining nazariy asoslarini mustahkamlashga va keyingi metodik bosqichlar uchun konseptual zamin yaratishga xizmat qildi.

Ikkinchidan, solishtirma-tahliliy metod

Solishtirma-tahliliy metod yordamida ijodkorlikni rivojlantirishga oid xalqaro va milliy pedagogik yondashuvlar qiyosiy tahlil qilindi. Ushbu jarayonda xalqaro tashkilotlar, jumladan, OECD va UNESCO tomonidan ilgari surilgan konsepsiyalar, ta'lim strategiyalari hamda baholash mezonlari o'zbek pedagogika fanida shakllangan yondashuvlar bilan taqqoslandi.

Mazkur qiyosiy tahlil orqali ijodkorlikni rivojlantirishda mavjud bo'lgan umumiy qonuniyatlar bilan bir qatorda, O'zbekiston ta'lim tizimiga xos milliy, madaniy va metodik xususiyatlar aniqlashtirildi. Xususan, boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni shakllantirishda milliy mentalitet, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlari hamda mavjud o'quv dasturlarining ta'siri alohida e'tiborga olindi. Bu esa xalqaro tajribani bevosita ko'chirish emas, balki uni milliy ta'lim tizimiga moslashtirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi.

Uchinchi, umumlashtirish va modellashtirish metodlari

Tadqiqotning keyingi bosqichida umumlashtirish va modellashtirish metodlari qo'llanildi. Turli ilmiy manbalar, nazariy yondashuvlar va pedagogik tajribalarni umumlashtirish asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi "integrativ ijodkorlik sikli" modeli ishlab chiqildi.

Mazkur model zamonaviy texnologiyalarni alohida-alohida qo'llash emas, balki ularni yagona pedagogik tizim doirasida integratsiyalashgan holda qo'llashni nazarda tutadi. Modellashtirish jarayonida ijodiy faoliyatning bosqichlari – muammoni aniqlash, g'oya yaratish, prototiplash, qayta aloqa va refleksiya – mantiqiy ketma-ketlikda joylashtirildi. Ushbu metod ijodkorlikni shakllantirish jarayonini tizimli va boshqariladigan pedagogik jarayon sifatida talqin etishga imkon berdi.

To'rtinchi, pedagogik talqin va konseptual sintez metodi

Tadqiqotda pedagogik talqin va konseptual sintez metodi ham qo'llanilib, ijodkorlik tushunchasi boshlang'ich ta'lim kontekstida qayta talqin qilindi. Bu metod yordamida ijodkorlik faqat estetik yoki badiiy faoliyat bilan cheklanmasdan, balki muammoli vaziyatlarda yechim topish, muloqot qilish, hamkorlikda ishlash va reflektiv fikrlashni o'z ichiga oluvchi kompleks kompetensiya sifatida izohlandi.

Tadqiqot metodologiyasining asosiy tamoyillari

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy tamoyillarga tayandi:

- kompetensiyaviy yondashuv, ya'ni ijodkorlikni shakllantiriladigan va rivojlantiriladigan kompetensiya sifatida qarash
- shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, o'quvchining individual qiziqishlari, ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olish;
- faoliyatga asoslangan yondashuv, o'quvchilarning faol, ijodiy va mustaqil faoliyatini tashkil etishga ustuvor ahamiyat berish.
- Mazkur metodologik yondashuvlar uyg'unligi tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qildi.

3. Tadqiqot natijalari (Results)

Tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalar boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni shakllantirishda yuqori didaktik salohiyatga ega ekanini ko'rsatdi. O'rganilgan ilmiy manbalar va metodik tahlillar asosida aniqlanishicha, mazkur texnologiyalar o'quvchilarning nafaqat bilimlarini boyitadi, balki ularning ijodiy tafakkuri, muammoli vaziyatlarga moslashuvchan yondashuvi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini izchil rivojlantiradi. Tadqiqot natijalari quyidagi yo'nalishlar kesimida tizimlashtirildi.

3.1. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ijodkorlikni rivojlantirishdagi imkoniyatlari

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar ijodkorlikni shakllantirishda muhim didaktik imkoniyatlarga ega bo'lib, ular an'anaviy o'qitish usullariga nisbatan o'quvchilarni faolroq subyekt sifatida jalb etadi. Xususan, STEAM yondashuvi fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarning analitik va ijodiy fikrlashini uyg'un rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuvda o'quvchilar bilimlarni alohida fanlar doirasida emas, balki real hayotiy vaziyatlar bilan bog'liq muammolarni hal etish jarayonida o'zlashtiradilar.

STEAM yondashuvi doirasida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, tajriba o'tkazish, modellashtirish va natijalar asosida xulosalar chiqarish imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilar muammoli vaziyatlarga turli nuqtai nazardan yondashib, bir nechta yechim variantlarini ilgari suradilar, bu esa divergent fikrlashni rivojlantiradi.

Boshlang'ich sinf amaliyotida STEAM elementlaridan foydalanish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularni passiv tinglovchidan faol ishtirokchi subyektga aylantiradi. Masalan, oddiy konstruktorlar, maketlar va tajribalar orqali o'quvchilar muammoli vaziyatlarga ijodiy yondashishni, sinov va xatolar asosida to'g'ri yechim topishni o'rganadilar. Natijada, ijodkorlik faqat badiiy faoliyat bilan cheklanmay, bilish va muammoli vaziyatlarni hal etish jarayonining ajralmas qismiga aylanadi.

3.2. Loyiha asosida ta'lim va ijodiy faoliyat

Tadqiqot natijalariga ko'ra, loyiha asosida ta'lim (Project-Based Learning – PBL) boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodkorligini rivojlantirishda eng samarali pedagogik texnologiyalardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning mustaqil izlanishi, g'oya ishlab chiqishi, rejalashtirishi va o'z faoliyati natijalarini taqdim etishiga asoslanadi.

Loyihaviy ta'lim jarayonida o'quvchilar o'zlari uchun ahamiyatli bo'lgan muammolarni aniqlaydilar, ularni hal etish bo'yicha turli g'oyalarni ilgari suradilar va tanlangan yechimni amaliy faoliyat orqali ro'yobga chiqaradilar. Rasulova (2020) tadqiqotlariga ko'ra, loyihaviy ta'lim o'quvchilarning ijodiy faolligi, mas'uliyati va jamoada ishlash ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Loyiha jarayonida o'quvchilar quyidagi bosqichlardan o'tadilar: muammoni aniqlash, rejalashtirish, ijodiy mahsulot yaratish, natijani taqdim etish va baholash.

Ushbu bosqichlarning har biri ijodiy fikrlashning muhim komponentlarini – g'oya yaratish, tanqidiy tahlil qilish, refleksiya va o'z-o'zini baholashni rivojlantiradi. Natijada, o'quvchilar ijodkorlikni bir martalik faoliyat emas, balki uzluksiz rivojlanib boruvchi jarayon sifatida anglay boshlaydilar.

3.3. Raqamli texnologiyalar va kreativ tafakkur

Tadqiqot natijalari axborot-kommunikatsiya texnologiyalari boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirishda muhim omil ekanini ko'rsatdi. Raqamli texnologiyalar o'quvchilarga axborotni nafaqat iste'mol qilish, balki uni qayta ishlash, tahlil qilish va yangi mazmun yaratish imkonini beradi.

Xususan, raqamli hikoyalash texnologiyalari o'quvchilarning tasavvurini kengaytirib, ularning muloqot va ifoda ko'nikmalarini rivojlantiradi. Xolmatova (2021) ta'kidlaganidek, AKTdan maqsadli foydalanish o'quvchilarning mustaqil bilim olishga bo'lgan intilishini kuchaytiradi hamda ijodiy yondashuvni rag'batlantiradi.

Scratch kabi blokli dasturlash muhitlari o'quvchilarga o'yin, animatsiya va interaktiv hikoyalar yaratish imkonini berib, ularni faol yaratuvchi shaxs sifatida shakllantiradi. Dasturlash jarayonida o'quvchilar mantiqiy fikrlash, muammoni bosqichma-bosqich hal etish va natijani takomillashtirish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa kreativ tafakkur va texnologik savodxonlikning uyg'un rivojlanishiga xizmat qiladi.

4. Muhokama (Discussion)

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijodkorlikni rivojlantirishda texnologiyaning o'zi emas, balki uni pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Agar zamonaviy texnologiyalar aniq didaktik maqsadlarsiz va metodik asoslanmagan holda qo'llansa, kutilgan natijaga erishish qiyinlashadi. Yo'ldoshev va Usmonov (2019) ta'kidlaganidek, pedagogik texnologiyalar ta'lim maqsadlariga mos holda qo'llangandagina o'quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xalqaro va mahalliy ilmiy qarashlar integratsiyasi shuni ko'rsatadiki, STEAM, loyiha asosida ta'lim va raqamli texnologiyalarni uyg'unlashtirish boshlang'ich ta'limda ijodkorlikni rivojlantirishning eng samarali mexanizmlaridan biridir. Bunday integrativ yondashuv o'quvchilarda fanlararo fikrlash, muammoli vaziyatlarga moslashuvchan yondashuv va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shuningdek, muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, ijodkorlikni rivojlantirish jarayoni uzluksiz bo'lib, u o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlik, reflektiv yondashuv va innovatsion fikrlashni talab etadi.

5. Xulosa (Conclusion)

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Tadqiqot natijalari zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalarni metodik jihatdan asoslangan va tizimli ravishda qo'llash o'quvchilarning kreativ fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi hamda

muammoli vaziyatlarga moslashuvchan yondashuvini samarali rivojlantirishini tasdiqladi.

Mazkur maqolada tahlil qilingan STEAM yondashuvi, loyiha asosida ta'lim va raqamli texnologiyalar boshlang'ich ta'lim amaliyotida ijodkorlikni rivojlantirish uchun mustahkam ilmiy-metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'qituvchilari, metodistlar va ta'lim jarayonini rejalashtiruvchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Xalqaro manbalar

1. Conradty, C., & Bogner, F. X. (2018). From STEM to STEAM: How to monitor creativity. *Creativity Research Journal*, 30(3), 233–240. <https://doi.org/10.1080/10400419.2018.1488195>
2. Kafai, Y. B., & Burke, Q. (2015). *Connected code: Why children need to learn programming*. MIT Press.
3. OECD. (2023). *PISA 2022 assessment and analytical framework*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/dfe0bf9c-en>
4. OECD. (2024). *PISA 2022 results (Volume III): Creative thinking*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/765ee8c2-en>
5. Peshevska, M. (2024). The effect of digital storytelling on primary school students' creativity and motivation. *International Journal of Educational Technology*, 11(2), 55–68.
6. Razzouk, R., & Shute, V. (2012). What is design thinking and why is it important? *Review of Educational Research*, 82(3), 330–348. <https://doi.org/10.3102/0034654312457429>
7. Resnick, M. (2017). *Lifelong kindergarten: Cultivating creativity through projects, passion, peers, and play*. MIT Press.
8. UNESCO. (2023). *Global education monitoring report 2023: Technology in education*. UNESCO Publishing.
9. UNESCO. (n.d.). *Digital education: Policy and initiatives*. <https://www.unesco.org/en/digital-education>
10. Mavlonov, A. (2021, June). WATER CULT IN ANCIENT RELIGIOUS BELIEFS (Based on materials from the Fergana Valley). In Конференции.

Mahalliy manbalar

11. Abdullaeva, M. A. (2018). Boshlang'ich ta'limda ijodiy faoliyatni rivojlantirishning pedagogik asoslari. *Pedagogik ta'lim*, 4, 45–49.
12. Ismoilov, R. M. (2022). Interfaol metodlar asosida boshlang'ich ta'limda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish. *Zamonaviy ta'lim*, 3, 41–46.
13. Karimova, G. T. (2017). *Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.

14. Qodirov, B. R. (2020). Ta'lim jarayonida ijodiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari. Xalq ta'limi, 2, 32–36.
15. Rasulova, D. S. (2020). Boshlang'ich sinflarda loyihaviy ta'lim texnologiyasining didaktik imkoniyatlari. Pedagogik mahorat, 6, 27–31.
16. Xolmatova, N. S. (2021). Boshlang'ich sinflarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida ta'lim samaradorligini oshirish. Ta'lim va innovatsiyalar, 1, 58–62.